«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝
Բնապահպանությունը որպես մարդկության գլխավոր հիմնախնդիր, կրթությունը և դաստիարակությունը դպրոցում

Առարկան՝ կերպարվեստ

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Բաղալյան Մարինե

Ուսումնական հաստատություն՝ Արտաշատի 4 հիմ. դպրոց

Երևան 2022

Բովանդակություն

Ներածություն 3

1. Բնապահպանականհիմնախնդիրը 5

2.Ժամանակակիցէկոլոգիականկրթությանբովանդակությաննուխնդիրները 7

3. Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությունը, նպատակըևխնդիրներըհիմնական դպրոցում..13

4.Կրտսերդպրոցականներիէկոլոգիականկրթությանբովանդակությանիրականացմանտեխնոլոգիան..15

Եզրակացություն 18

Օգտագործվածգրականություն 20

Ներածություն

"Մտածել գլոբալ, գործել գլոբալ"

Թեմայի արդիականությունը: Ներկայումս բնության հետ փոխհարաբերությունների տարերային զարգացումը վտանգ է սպառնում ոչ միայն առանձին օբյեկտների, տարածքների, երկրների, այլև ամբողջ մարդկության գոյությանը: Այն բացատրվում է նրանով, որ մարդկային ցեղի առաջացումը, ինչպես նաև մարդը՝ իր նյութական և հոգևոր պահանջմունքներով, խիստ կապված է բնական աշխարհի հետ, սակայն, ի տարբերություն մնացած օրգանիզմների, այդ կապերը այնպիսի մասշտաբների և ձևի են հասել, որ այն կարող է բերել (կամ արդեն բերում է) գրեթե ամբողջ կենսոլորտի ընդգրկմանը ժամանակակից հասարակության կենսապահովման մեջ՝ հասցնելով էկոլոգիական աղետի շեմին:

Իրադրությունների տարերային զարգացումը հնարավոր է դադարեցնել միայն գիտելիքներով այն մասին, թե ինչպես կարելի է դրանք կառավարել, և այդ գիտելիքները պետք է ունենան, ծայրահեղ դեպքում, հասարակության հնարավորինս մեծ թվով անդամներ, որն էլ հնարավոր է միայն մարդկության համընդհանուր էկոլոգիկան կրթության միջոցով:

Բնապահպանական կրթությունը համարվում է այն ուղղություններից մեկը, որով աշխարհը կարող է դուրս գալ էկոլոգիկան ճգնաժամից: Այս ուղղության իմաստը կայանում է էկոլոգիկան կրթության և դաստարակության զարգացման մեջ այն խնդրի լուծման համար, որը կապված է հասարակական էկոլոգիական գիտակցության վերակառուցման, մարդու ապրելակերպի, նրա բարոյականության փոփոխման հետ:

Այլ կերպ ասած, էկոլոգիկան ճգնաժամի հաղթահարման ռազմավարությունը պետք է ունենա ոչ միայն գիտատեխնիկան և իրավական, այլ նաև բարոյական բաղադրիչ:

Վերոնշյալ հանգամանքներով էլ պայմանավորված է մեր կողմից ուսումնասիրվող թեմայի արդիականությունը:

Թեմայի ուսումնասիրության **նպատակ**ն է ներկայացնել բնապահպանական խնդիրները, բնապահպանական կրթության և դաստիարակության էությունը և առանձնահատկությունները:

Ելնելով առաջադրված նպատակից առաջադրվել են հետևյալ **խնդիրները**՝

1. իրականացնելհամապատասխանգրականությանուսումնասիրություն
2. ներկայացնելէկոլոգիական կրթությանխնդիրներըուէությունը
3. ներկայացնելբնապահպանականդաստիարակությանմեթոդներնումիջոցները:

Աշխատանքի առարկան և օբյեկտը: Ուսումնասիրության առարկան բնապահպանական կրթության գործընթացն է:

Ուսումնասիրության օբյեկտը բնապահպանական կրթության և դաստիարակության համակարգն է դպրոցում:

Աշխատանքի կառուցվածքը: Աշխատանքը բաղկացած է ներածությունից, երեք հարցերից, եզրակացությունից, օգտագործված աղբյուրների և գրականության ցանկից:

1. Բնապահպանական հիմնախնդիրը

Էկոլոգիականհիմնախնդիրըունիբազմադարյապատմություն, սակայննայնավելիսրվեց 19-րդդարի 2-րդկեսիցերկրագնդիինդուստրացմանհետևանքով: Վերջինհարյուրտարիներիընթացքումոչնչացվելէմշակվողհողատարածքներիմոտ 1/4 մասը, իսկանտառներիմոտ 2/3 մասը: Ամենտասնամյակկորցնումէպտղաբերիմքերի 7%-ը: Ներկայումստարեկանդաշտերիցհանվումէ 26 մլրդ. տոննապտղաբերշերտ: Հիմնախնդիրըճգնաժամայինբնույթստացավարդեն 20-րդդարի 50-60-ականթվականներին: Ամեներկուտարինմեկավելանումէ 12 մլն. հաղատարկհողատարածքներ: Արագացվումէանտառներիզանգվածայինոչնչացումը: Այսպես, ամենվայրկյանդրանցտարածքըկրճատվումէ 0.5 հա-ով: Եվեթեայսպրոցեսըշարունակվիայսպիսիտեմպերով, ապահողատարածքներիանբողջովինարտադրությունիցդուրսբերմանհամարանհրաժեշտկլինի 50 տարուցավելիքիչ, իսկեղածանտառներըկարողենամբողջովինոչնչանալմոտակատարիներիընթացքում: Էկոլոգիականճգնաժամըընթանումէբարձրտեմպերովբոլորերկրներում[1]:

Ժամանակակիցհասարակությանևբնությանփոխհարաբերությանմասշտաբներըայնքանմեծեն, որհայտնվելէնրանցմիջևփոխանակությանբալանսավորվածությանխախտման, այդփոխանակությանմեջմարդուևհամաշխարհայինզարգացմանհամարանցանկալիհետևանքներովլուրջփոփոխություններիներմուծմանիրականվտանգ:

Էկոլոգիականհիմնախնդրիսրմանհիմնականուղղություններնեն.

- հողօգտագործմանբնագավառիցմշակվող, փխրեցվողհողերիդուրսբերումքիմիականպարարտանյութերիչափազանցշատօգտագործման, ջրայինէռոզիայինայլնիհետևանքով,
- հողագործությաննանասնապահությանարտադրանքի, ջրի, մարդուապրուստիվրաքիմիականներգործությանավելացումը, անտառներիոչնչացումը:

---

[1] Яндыганов, Я.Я. “Экономика преродопользования”. Москва 2005г. ст 44

Այսամենըվերջինհաշվովազդումէբոլորմարդկանցկյանքիևառողջությանվրա՝ չհաշվածբնականմիջավայրիվերարտադրությանկարողությանուղղակիոչնչացումը,

 երկրագնդիմթնոլորտըդուրսհանվողաղտոտիչներիծավալիավելացումը: Դրանքարդենայսօրաստիճանաբարտանումենմթնոլորտիօզոնայինշերտիոչնչացման ը,

 թափոններիսրընթացաճը, զգալիչափերովհողատարածքներիփոխակերպումըտարբերարտադրականթափոննե րիաղբակույտերի: Սրաարդյունքումկրճատվումենօգտակարհողատարածքներըևնդլայնվումենմարդուկյ անքիհամարվտանգավորտարածքայինօջախները,

մարդկայինկյանքիևբնությանհամարմեծվտանգէներկայացնումատոմակայանն երիթվիաճը[2]:

Պայմանականորենհամաշխարհայինէկոլոգիականհամակարգիվատթարացմա նամբողջհիմնախնդիրըկարելիէբաժանել 2 մեծխմբերի.

1. ոչ ռացիոնալ բնօգտագործման հետևանքով շրջակա բնական միջավայրի վատթարացում,

2. շրջակա բնական միջավայրի աղտոտում մարդկային գործունեության արդյունքով ստացված թափոններով:

Ոչ ռացիոնալ բնօգտագործման հետևանքով շրջակա բնական միջավայրի վատթարացման օրինակ կարող է լինել անտառահատումն ու բնական ռեսուրսների սպառումը: Որոշ գնահատականների համաձայն՝ հողագործության և անասնապահության ձևավորման ժամանակ անտառապատ էր ցամաքի 62 մլն քառակուսի կմ, իսկ թփուտների հաշվառման հետ՝ մոտ 75 մլն. քառակուսի կմ կամ որ նույնն է երկրագնդի ամբողջ մակերեսի 56%-ը: Արդեն 10 հազար տարի շարունակվող անտառահատման հետևանքով դրանց տարածքը կրճատվել է 40 մլն քառակուսի կմ-ով:

Սակայն այս ցուցանիշների համեմատման ժամանակ պետք է հաշվի առնել, որ կույս անտառները զբաղեցնում են միայն 15 մլն. քառակուսի կմ՝ Ռուսաստանում,

[2]Арустамов, Э. А. “Природоползования”. Москва 2001 г. ст 84

Կանադայում, Ամազոնիայում: Մյուս տարածաշրջանների մեծ մասում բոլոր առաջնային անտառները փոխարինվել են երկրորդականներով: Միայն 1850-1980 թթ. երկրագնդի անտառային տարածքը կրճատվել է 15%-ով: Եվրոպայում մինչև 7-րդ դարը անտառները զբաղեցնում էին ամբողջ տարածքի 70-80%-ը, իսկ այժմ ՝ 30-35%-ը: Ռուսաստանում 18-րդ դարի սկզբին անտառային տարածքը զբաղեցնում էր ամբողջ տարածքի 55%, իսկ այժմ՝ միայն 30%[3]:

Ներկայումս անտառահատումը շարունակվում է արագ տեմպերով.տարեկան ոչնչացվում է ավելի քան 20 հազար քառակուսի կմ: Հատկապես վտանգավոր իրավիճակ է ստեղծվել տրոպիկական անտառների գոտում , որտեղ ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության (ՖԱՕ) տվյալներով 80-ական թվականներին տարեկան ոչնչացվում էր անտառների 11 մլն հա տարածքը, իսկ 90-ականներին՝ մոտ 17 մլն հա, հատկապես այնպիսի երկրներում, ինչպիսիք են Բրազիլիան, Ինդոնեզիան, Ֆիլիպինները, Թայլանդը: Արդյունքումվերջին տասնամյակում տրոպիկական անտառների մակերեսը կրճատվել է 20-30%-ով: Այս անտառները հատվում են այնպիսի արագությամբ, որը 15 անգամ գերազանցում է նրանց բնական վերականգնումը: Այս անտառները կոչվում են ՙերկրագնդի թոքեր՚, քանի որ նրանց հետ է կապված թթվածնի մուտքը մթնոլորտ[4]:

Բոլոր այս փաստերը վկայում են գլոբալ էկոլոգիական համակարգի վատթարացման և գլոբալ էկոլոգիական ճգնաժամի մեծացման մասին: Դրանց սոցիալական հետևանքները արդեն իրենց արտացոլումն են գտնում պարենի պակասի, հիվանդությունների աճի, էկոլոգիական միգրացիայի տարածման մեջ:

2.Ժամանակակիցէկոլոգիականկրթությանբովանդակությաննուխնդիրները

Էկոլոգիական կրթությունը ավագ սերնդի կողմից աճող սերնդին գործնական փորձի միջոցով հաղորդվող էկոլոգիական գիտելիքների, բնօգտագործման և բնապահպանական կարողությունների, բարոյական որակների ու հոգևոր այլ արժեքների փոխանցումն է՝ նրանց մեջ բնության նկատմամբ պատախանատու

[3]Арустамов, Э. А. “Природоползования”. Москва 2001 г. ст 87
[4]Яндыганов, Я.Я. “Экономика преродопользования”. Москва 2005г. ст 158

վերաբերմունքի, էկոլոգիական գիտակցության և էկոլոգիական մշակույթի, էկոլոգական բարոյականության ձևավորման և առողջ կենսաձևի մշակման նպատակով:

Էկոլոգիական դաստիարակության նպատակը շրջապատող միջավայրի նկատմամբ դպրոցականների պատասխանատվության ձևավորումն է: Յուրաքանչյուր անհատի, քաղաքացու պարտականությունների մեջ պետք է կարևորվի շրջապատող միջավայրը, բնությունը արժեքավորելը: Գոյություն ունեն բնության պահպանության բազում ձևեր, դրանցից մեկ էլ մանկավարժականն է, որը անձի մեջ դաստիարակում է պատասխանատու վերաբերմունք բնության նկատմամբ: Հատկապես այժմ, երբ բնության նկատմամբ մարդու միջամտությունը հասել է սպառնալից չափերի, ավելի է կարևորվում դպրոցում բնության նկատմամբ խնամքոտ վերաբերմունքի դաստիարակության խնդիրը: Այսինքն՝ էկոլոգիական կրթություն ասելով ՝ հասկանում են անձի ուսուցման, դաստիարակությա և զարգացման գործընթացների ամբողջական միասնությունը, որը նպատակաուղղված է աճող սերնդի էկոլոգիական մշակույթի , էկոլոգիական գիտակցության և աշխարհայացքի ձևավորմանը:

Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությանմեջհարկէտարբերելերկուերկուբաղադրամաս՝ առաջինը՝ աշխարհայացքայինբարոյականհիմքերիձևավորմանհետկապվածէկոլոգիականգիտելիք-ները, երկրորդը՝ կոնկրետէկոլոգիականգիտելիքներիուսուցումընկարողություններիձևավորումը: Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությանինտեգրացվածբնույթըպայմանավորումէաշխարհայացքայիննշանակությունունեցողբարդբաղադրամասերիմիասնությանգիտակցումընայդմիասնությունըպահպանելուկարողությունները: Էկոլոգիան՝ որպեսգիտություն, իրներդրումնէկատարումմարդուևաշխարհիամբողջականությանբացահայտմանգործում: Դական-խորոշումէմիջառարկայականհիմունքներովէկոլոգիականկրթու-թյանճկունձևերիմշակմանընթացքը:

Մանկավարժներինևտեսաբաններինմշտապեսհուզումէայնհարցը, թեդպրոցումինչպիսիուղիընտրել,

էկոլոգիականկրթությանինչպիսիմոդելըհամարելառավելկիրառելինար-դյունավետ: Դպրոցականիէկոլոգիականկրթությանբովանդակությանզարգացմանժամանակակից միտումներըհավաստումեն, որմոդելներիկիրառումնայդուղղություններովվերջինտարիներինգտելենիրենցտեղնու զարգացումը[5]:

Ժամանակակիցէկոլոգիականկրթությանխնդիրներն ենդառնում՝ 1.ձնավորելբազմաբնույթմտածողություն;

2.Իրականացնելտրամաբանությանբազմակիությանգաղափարը,

3.Ապահովելսոցիալականընտրությանիրավունքիպահպանումը,

4.Ստեղծելպատմականանհատիդերիդաստիարակմանպայմաններ,

5.Զարգացնելանձիտարբերակայինտրամաբանությունը,

6.Դաստիարակելուրիշիկարծիքինկատմամբհանդուրժողականություն,

7.Բազմաձևմշակույթներինկատմամբհետաքրքրությունձևավորել,

8.Համաերկրային, հանրապետականտեղականէկոլոգիականհիմնախնդիրներինկատմամբդաստիարա կելիոզատարությունձևավորելդրանցլուծմանգործնականկարողություններ[6]:

Կրթությանմանկավարժականնորգաղափարախոսությանսկզբունքներըհետևյ ալնեն.

1. Բոլորսովորողներիպոտենցիալհնարավորություններիառավելագույնձևովօգտագործ ելուսկզբունքը՝դաստիարակությանևինքնադաստիարակությանլավագույնհնարավոր ություններիստեղծում, ուսումնականծանրաբեռնվածությանճիշտհարաբերություն, աշակերտներիընտրությանհիմանվրակրթությանտարբերակում՝ կրթությանհամապատասխանբովանդակություն, սովորողներիտարիքայինառանձնահատկություններիհաշվառում, ուսումնականաշխատանքներիարդյունավետություն,

2.Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությանսկզբունքներիկառուցումգործունե ություններիմիասնությանևփոխկապակցությանհիմանվրա՝

[5]Ասատրյան Լ.Թ.-Էկոլոգիական կրթության կառավարման հիմունքները,-Եր.Արտագերս.2007.էջ 5:
[6]Ասատրյան Լ.Թ.-Էկոլոգիական կրթության կառավարման հիմունքները,-Եր.Արտագերս.2007.էջ 16:

հաշվիառնելովնրապատմականծագմանբնույթըևուսումնականծրագրիմեջընդգրկվա
ծառարկաները,

3. Կրթությանբովանդակությանանցյալի,
ներկայիևապագայիհեռանկարներիարտացոլմանմիասնությանսկզբունքը,

4.Կրթությանբովանդակությանհավասարակշռվածության,
համապատասխանություններդաշնակությանփոխադարձբաղադրամասայինսկզբու
նքը,

5.Կրթությանպատմականժառանգության,
կրթությանբովանդակայինթափանցելիությանմիասնությանսկզբունքը:
Այսսկզբունքըհաստատումէանհրաժեշտավանդականությունը՝կրթությանբովանդակ
ությունըհամապատասխանեցնելովժամանակիպահանջներին,

6.Ընդհանուրզարգացմանօրենքներիհամապատասխանությանսկզբունքը:
Այսսկզբունքիհամաձայնպետքէապահովելգործընթացիհետևյալտրամաբանությունը՝
ամբողջականինախնականհարաբերականթույլմասնատվածություն.
ներքինտարբերակվածությունբովանդակությանմիասնություն (առարկա,
դասընթաց), որոնքկարտացոլենկրթությանմիասնությանընդհանուրուրվագծերը,

7. Տարբերակվածությաններընդհանրացվածությանմիասնությանսկզբունքը:
Համաձայնայսսկզբունքի՝բոլորիրարմոտուսումնականառարկաներըկամառարկայակ
անցիկլերըկկառուցվեննորըսկզբնավորելուհիմքով:
Հանրապետականէկոլոգիականկրթությանբովանդակությանկառուցումըներառումէ
«վերառարկայական» բաղադրամասերը,
որոնքչենբխումառարկայիկոնկրետբովանդակությունից,
սակայնունենէկոլոգիականգործունեությանընդհանուրնշանակությունևէկոլոգիական
խնդիրներիլուծմանընթացքումհանդեսենգալիսորպեսկարևորմիջոցներ:

Դիտարկենքայդպիսիբաղադրամասերիչորսխումբ.

1. Ընդհանուրուսումնականընդհանուրիմացականբաղադրամասեր.
դրանցթվինենպատկանումանձիկենսագործունեությունըհասարակությանմեջապահ
ովողկարողությունները,
հայրենիերկրիբնությանպահպանությանպրակտիկգործունեությանհմտությունները,

2.Ինքնառեֆլեքսիայիընդհանուրբաղադրամասերը.
դրանցթվինենպատկանումանձիշրջակամիջավայրինկատմամբհարաբերությունների
վերահսկման,
գիտակցվածվճիռներիկայացմաննուսումնառությաննպատակիդրդապատճառիստեղ
ծման, ինքնավերահսկմանն ինքնագնահատմանկարողությունները,
3.
Շրջակամիջավայրիխնդիրներիսոցիալ՝էկոլոգիականփորձիընդունմանբաղադրամա
ս,
4. Անձնակողմնորոշիչբնույթկրողբաղադրամաս
(«Ես»՝իցդեպիհասարակություն).
էկոլոգիականպատկերացումներիհամակարգիձևավորումը,
շրջակամիջավայրիմասինհամալիրխնդիրներտեսնելուկարողություններևէկոլոգիակ
անճգնաժամերիհաղթահարմանկարողություններիգերակշռությանռազմավարությու
նը[7]:
Մանկավարժությանմեջգիտնականներիմշակածտվյալմեթոդաբանականուղղվ
ածությունըմենքօգտագործելենքհանրապետականէկոլոգիականկրթությանբովանդա
կությանչափանիշներընախագծելիս:
ՀՀիրականացվողէկոլոգիականկրթությանբովանդակությանընտրությանընդհ
անուրպահանջները՝
1.Կրթությաննպատակիկողմնորոշում,
որումմասնավորապեսարտացոլվումէսովորողներիէկոլոգիականկրթությանսոցիալա
կաննպատվերը,
որոնքձևակերպվածենհամապատասխանծրագրերումևչափորոշիչփաստաթղթերում,
2. Էկոլոգիականկրթությանհաջորդայնությանապահովում (նա-
խադպրոցականհաստատություն, դպրոց, միջինմասնագիտականհաստատություն,
բուհ),
3. Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությանինչպեսառանձինտարրերի,
այնպեսէլնրաամբողջականությանգործառութայինորոշակիություն,

[7] Вербицкий А.А. Основы концепции развития непрерывного экологического образования, - М., 1997 էջ 28

4.Էկոլոգիականկրթությանբովանդակության՝սովորողներիանհատականությա նզարգացմանըմիտումպայմանավորվածպրակտիկայումիրականացվողճարտարագի տականաշխատանքներիարդյունքներով,

5.Էկոլոգիականբովանդակությանորոշումդպրոցականներիէկոլոգիականկրթվ ածությանմակարդակիվերլուծությանհիմանվրա՝ հաշվիառնելովնրանցիակումներըևհետաքրքրություններըտարաբնույթէկոլոգիական գործունեությաննկատմամբ:

Հանրապետությունումէկոլոգիականկրթությանկառուցվածքայինբաղադրամա սերիբովանդակությանպահանջներընյութիընտրությաննկատմամբհետևյալնեն.

1. Մարդկայինգործունեությանբազակողմանիությունը, նրաարտադրողականությունըբնությանևմարդկայինհասարակությանտարբերոլորտն երում,

2.Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությանուղղվածությունանձիդաստիարա կությաննօգնելու, բնությանմեջմարդունպատակաուղղվածգործունեությանհամոզվածության, ինչպես «բնությանշահերը» անտեսելուվտանգիգիտակցում, այնպեսէլբնությանհավասարակշռության, բնությանշահերըևեփականհնարավորություններովպահպանելուձգտում,

3.Տեսականհիմնարարգիտելիքներիմիջոցովլուծելտեխնածիննայլճանապարհն երովվնասակարարտանետումներիցշրջակաբնությանպահպանությանխնդիրները.

Էկոլոգիականկրթությանհանրապետականհամակարգիբովանդակությանպահ անջներըտարբերակայինմասիընտրությանհարցում՝

1. Էկոլոգիականկրթությանգործընթացումարհեստավարժությանուղղվածությանսկզբու նքիիրականացում.

2.Էկոլոգիայիբնագավառումինչպեսգիտատեխնիկականարդյունքների, այնպեսէլկոնկրետարդյունաբերականձեռնարկություններիցստացվողհաղորդագրու թյուններիհաշվառումնմշակում.

3.Կրթականհամակարգերումէկոլոգիականկրթությանբովանդակության, տարբերակայինմասիանհատականընտրությաննպատակովանձիանհատականառան ձնահատկություններիհաշվառում.

4.Ապագամասնագիտությանինքնիրացմանլավագույնուղիներընտրելունպատ ակովդպրոցականներիուղղվածությաննպահանջմունքներիդրսևորումներիհաշվառու մ.

3. Էկոլոգիականկրթությանբովանդակությունը, նպատակըևխնդիրներըհիմնականդպրոցում

«Բնականգիտություններ» ուսումնականբնագավառիհիմնականնպատակը՝բնությաներևույթները, օրինաչափություններնուօրենքներնիմացող, ճանաչողությանմեթոդներինտիրապետողևգործնականումկիրառող, բնություններդաշնակությունըզիտակցող, գիտականաշխարհայացքունեցողանձիձևավորումը:

Տարրականդպրոցնավարտողըպետքէնախնականպատկերացումունենակենդ անիևանկենդանմարմիններիառանձնահատկությունների, դրանցփոխազդեցությունների, ինչպեսնաևմարդուօրգանիզմիմասին, տարրականգաղափարունենաշարժման, փոխազդեցության, ջերմության, լույսի, ձայնիմասին, ճանաչիիրշրջապատումտարածվածկենդանիները, բույսերնուսնկերը, տարրականգիտելիքներունենամարդուևշրջակամիջավայրինիրկյանքումբնականդեր իմասին:

Միաժամանակնշվումենայնէկոլոգիականկարողություններնուհմտությունները, որոնքպետքէձեռքբերիկրտսերդպրոցականը այդբնագավառում:

Մերհետազոտությանթեմայիհամատեքստումմշակելենքդպրոցականներիէկոլ ոգիականկրթությանհիմնականհայեցակարգայինդրույթները.

1. Կրթությանհամապարփակությանխնդիրըկլուծվի, եթեստեղծվիկրթականբոլորբնագավառներըներառողհամակարգ, նրանցիցյուրաքանչյուրըներկայացվիիմացությանևշրջակամիջավայրիարտացոլմանլ

եզվով՝ հիմնվածորոշակիկատեգորիաների (ընդհանրացվածհասկացությունների) վրա, որոնքձևավորումենտվյալկրթականբնագավառի «լեզուն», նորըիրհերթինթույլկտանկարագրելուառարկաները, բնությանուհասարակականերևույթները, ինչպեսնաևարտաքինմիջավայրիգործընթացները.

2.Կատեգորիաներիհամակարգիձևավորմանհետմիաժամանակպետքէիրականացվիգործողություններիկատարմանեղանակներիուսուցում.

3. Կրթությանբազմակողմանիությունըենթադրումէյուրաքանչյուրաշակերտիեզակիությանպահպանման, ինքնիրացման, նրահետաքրքրություններիբավարարման, ունակություններիզարգացմանհամարնպաստավորպայմաններիստեղծում:

Այսհայեցակարգայինգաղափարներըդրվելենմերկողմիցմշակվածէկոլոգիականկրթությանծրագրիկառուցմանհիմքում:Էկոլոգիականկրթությանծրագրիկառուցման սկզբունքներնուկառուցվածքը:Էկոլոգիականկրթությանծրագրիհիմնականբաղադրիչները, հիմնվումենտեղեկատվական՝հասկացականմոտեցմանվրա:Շրջակամիջավայրի, բնությաներևույթներիճանաչողությանգործ-ընթացնսկսվումէորոշակիառարկայականհասկացություններիոլորտնրաօբյեկտների ներևույթներիփոխանցմամբ: Ընդորումայդգործընթացումձևավորվումեներեխաների՝համեմատելու, վերլուծելու, համադրելու, դասակարգելու. ընդհանրացնելու, վերացարկելուևբարձրակարգմտածողությանըհատուկայլ՝մտավորգործողություններ կատարելուունա-կություններ:Հաջորդփուլըհասկացություններիկարգադասությանիրականացումնէ, որիարդյունքումձևավորվումենայնանհրաժեշտհասկացությունները, որոնքիրենցհերթինբազմակողմանիէկոլոգիականգիտելիքներիհիմքենդառնում: Զուգահեռաբարէկոլոգիականկրթությանբովանդակությանյուրացմանհետմիաժամանակ, շարունակվումէսովորողներիէկոլոգիականգործունեությանևէկոլոգիականվարքիձևավորմանընպատակաուղղվածաշխատանքը:

Դրանցիցմենքկարևորումենքմիջառարկայնացումը, ալգորիթմացումը, մոդելավորումը, ներդասարանայինտարբերակվածուսուցումը, ինչպեսնաևմոդուլներովուսուցումը:

Այսբազմաբնույթգործընթացումհատուկուշադրությունպետքէդարձնելսովորողներիէ կոլոգիականգիտակցությանձևավորմանը, որնիրականացվումէմիքանիփուլով՝ որոշակիհոգեկանգործընթացներիցընթանալովդեպիէկոլոգի-ականհիշողություն, էկոլոգիականմտածողություն, ընկալում, երևակա-յությունևայլն, դեպիբնաճանաչողականհետաքրքրություններ, բնապահ-պանական, վերարտադրողականակտիվություն, ապաէկոլոգիականմշա-կույթիմակարդակիախտորոշումևզարգացում:

4.Կրտսերդպրոցականներիէկոլոգիականկրթությանբովանդակությանիրականա ցմանտեխնոլոգիան

Կրտսերդպրոցականտարիքնուսումնականգործունեությանամենաակտիվշրջ անն է:

Միաժամանակկրտսերդպրոցականներիուսումնականգործունեությանըհատուկենմի շարքիակասություններ: Օրինակ՝ նրանցծավալածուսումնականգործունեությունըիրբովանդակությամբուիրականացմ անձևովլինելովհասարակական, միաժամանականհատականէըստարդյունքի, քանիոր, ըստէության, դպրոցականիկողմիցյուրացվածգիտելիքները, կարողություններնուհմտությունները, գործողություններնանակներնառանձինաշակերտիձեռքբերումներնեն, նմանկավարժիցմեծագույնվարպետությունէպահանջվումդպրոցականներինհանրօգն ուտաշխատանքումդրանքկիրառելուգործունեությանմղելուհարցում [8]:

Երկրորդ՝ուսումնականգործունեությունըպահանջումէ, որդպրոցականըպարտադիրկարգովկատարիբոլորիհամարմիատեսակկանոններիմի շարք, որոնցենթակաէնրավարքըդպրոցումգտնվելուամբողջժամանակահատվածում: Այդկանոններըդպրոցգնալուառաջինօրերիցպարտադիրեն՝պայմանավորվածնրանոր

[8] Алексеев С. В. И др. Экологическое образование в базовой школе. СИБ, 2000էջ 74

սոցիա-լականկարգավիճակով (աշակերտ) նայդնորդերիկատարմանհետ: Դաստիարակությանգործընթացումայդկանոններըչկատարելըհաճախգնահատվումէ որպեսերեխայիկողմիցուսուցչիպահանջ-ներիխախտում: Դպրոցականկարգուկանոնիններարկվելըմիկողմիցնրանտալիսէիրվարքըկարգավոր ելուհնարավորություն, մյուսկողմիցձևավորումէսեփականվարքըկամայինկարգավորմանենթարկելուավելիբ արձրձներ: Դրանքկրտսերդպրոցականիմեջձևավորվողհոգեկաննորագոյացություններեն: Երրորդ՝ դպրոցընդունվելունպեսկրտսերդպրոցականնկսումէգիտությանհամակարգ վածկամբունգիտությանուսումնասիրու-թյունը, նրամեջձևավորվումէգիտականհասկացություններիհամա-կարգը, որըայլևսչիհամապատասխանումնրա՝ նախկինումունեցածկենցաղայինպատկերացու մներիամբողջությանը: Շրջապատողիրականության, առարկաներիևերևույթներիմասին, գիտականգիտե-լիքներիյուրացմանըանցնելը՝ մեծտեղաշարժերէառաջացնումերեխայիմտածողության, դատողության, աշխարհայացքի, ևընդհանրապեսհոգեկանորակներիմեջ: Դասմենիցառաջերեխայինորդիրքնէիրերիևնրանցհետտեղիունեցողփոփոխությունն երիգնահատմանմեջ: Եթեմտածողությանզարգացմանմինչգիտականփուլումերեխանիրերիևնրանցփոփոխ ություններիմասինդատումէիրանմիջականտեսանկյունից, ապաաշխարհիգիտականպատկերիյուրացմաննանցնելուժամանակնրահամարանհր աժեշտէլինումայդմասինդատելօբյեկտ-հասարակականդիրքից:Գիտականգիտելիքներիյուրացմանկարևորհատկանիշներից մեկնայնէ, որգիտականհասկացություններըամբողջականհամակարգեն, որըչիկարելիուսումնասիրելպատահականհաջորդականությանմեջ:

Օրինակ՝ չորրորդդասարանում «Բնություն» դասընթացնուսումնասիրելիսերեխաներըհամակարգվածհաջորդականությամբծանոթ-անումեն «բնականմիջավայր», «արեգակնայինհամակարգ», «Երկիրմոլորակ», «մայրցամաքներ» նայլհասկացություններին: Այսհասկա-ցություններիհամակարգնայնպեսէկառուցված, որմիհասկացու-

թյունըմտնումէմյուսիմեջ՝ որպեսենթակարգվող: Չորրորդ՝երեխանպետքէփոխիիրենդաստիարակողչափահասներիհետունեցածհարաբերություններիհամակարգը, որըդպրոցմտնելուառաջինիսկօրիցսկսած, անմիջականիցդառնումէմիջնորդավորված, միջնորդավորված, այսինքն՝ ուսուցիչնաշակետներիհետնաշակերտներնուսուցչիհետհաղորդակցվելուհամարպետքէտիրապետենմիջոցառումներինոր, հատուկհամակարգի:

Եզրակացություն

Այսպիսով կարող ենք եզրակացնել,որ էկոլոգիական դաստիարակությունը հանրակրթական դպրոցում անհրաժեշտ է և կարևոր:Ինչպես նշել է Ա.Դ. Ուրսուլը <<Ամբողջ կրթության համակարգը ձեռք է բերում 2 գլոբալ գործառույթ`ոչ մարդասիրական ,որի էությունը հանգեցվում է կրթական գործընթացի կողմնորոշմանը դեպի մարդկության գոյապահպանման և անընդհատ զարգացմանը,և եկոլոգիական ,որը ուշադրությունը կենտրոնացնում է կենսոլորտի ,ընդհանրապես բնության պահպանմանը ,բարենպաստ էկոլոգիական պայմանների ստեղծմանը և նյութաէներգիական պաշարների բաշխմանը >>:

Էկոլոգիական կրթության 1-ին աստիճանը համարվում է նախադպրոցական կրթությունը:Հենց նախադպրոցական տարիքում է դրվում աշխարհայացքային հիմքերը,ձևավորվում է երեխայի վերաբերմունքը շրջակա աշխարհի նկատմամբ:Կձևավորվի էկոլոգիական աշխարհայացք:

Իսկ արդեն կրտսեր դպրոցականը հստուկ կգիտակցի շրջակա միջավայրի էկոլոգիապես մաքուր լինելու անհրաժեշտությունը և կսկսի սովորել բնության մեջ վարքի տարրական կանոններ :Էկոլոգիական աշխարհայացքի ձևավորմանը կնպաստեն դասավանդվող առարկաները և էքսկուրսիաները ,հաճախակի բնության գրկում լինելը, և ուսուցչի հորդորները:

Էկոլոգիական դաստիարակության գործընթացի հիմքում ընկած են սովորողների հոգեկան որակները, բնության նկատմամբ հետաքրքրությունը, արժեքային դիրքորոշումներն ու հարաբերությունները:

Այսպիով` էկոլոգիական կրթությունը շրջակա միջավայրի վրա մարդածին գործոնների ներգործության բացասական հետևանքների հաղթահարման կարևորագույն պայմաններից մեկն է և անձի էկոլոգիական մշակույթի ձևավորման որոշիչ գործոնն է` որպես <<Մարդ- հասարակություն- շրջակա միջավայր>> համակարգում հարաբերությունների ներդաշնակության կարգավորիչ:

Էկոլզիական անընդմեջ կրթության համակրգի կառուցումը շատ բարդ խնդիր է: Այդ համակարգի ստեղծման համար անհրաժեշտ է ողջ էկոլոգիական կրթության

բովանդակության արմատական վերակառուցում՝ սկսած մանկապարտեզից մինչև բարձրագույն ուսումնական հաստատություն:

Այսօր Հայաստանի Հանրապետության կրթական համակրգում ընթացող ինոովացիոն գործընթացները մեծ հնարավորություններ են ընձեռում կրթական հաստատություններում ուսումնադաստիարակչական գործընթացին էկոլոգիական բովանդակություն հաղորդելու համար, չնայած այն բանին, որ որոշակի դժվարություններ կարող են առաջանալ՝ կապված էկոլոգիական կրթության ու դաստիարակության հաջորդականության սկզբունքի ոչ բավարար գիտամեթոդական մշակվածության հետ /հատկապես անընդմեջ մասնագիտական կրթության մեջ/:

Հիմախնդրի վերաբերյալ գոյություն ունեցող գրականության տեսական վերլուծությունը և իմաստավորումը հանգեցրել են այն մտքին, որ հանրակրթական դպրոցներում դպրոցականների էկոլոգիական կրթության խնդիրների լուծման և օպտիմալացման համար հումանիտար, բնագիտական և գեղագիտական առարկաների միջև միջառարկայական կապերի ստեղծումը անհրաժեշտություն է: Էկոլոգիական կրթության նպատակների և խնդիրների լուծման արդյունավետությունը առավելապես պայմանավորված է հանրակրթական դպրոցում տարվող աշխատանքներով , որտեղ էլ դրվում են անձի ձևավորման հիմքերը:

Օգտագործված գրականություն

1. Ասատրյան Լ.Թ.-Էկոլոգիական կրթության կառավարման հիմունքները,-Եր.Արտագերս.2007
2. Մարուխյան Ռ .Հովսեփյան Ա.-Անձի էկոլոգիական կուլտուրան,Եր-2005
3. Алексеев С. В. И др. Экологическое образование в базовой школе. СИБ, 2000
4. Арустамов, Э. А. “Природоползования”. Москва
5. Вербицкий А.А. Основы концепции развития непрерывного экологического образования, - М., 1997
6. Яндыганов, Я.Я. “Экономика преродопользования”. Москва 2005г.